

15

25304

זְרוֹן

היסטורי

"קנטרה מעניינת את זקנתי"

חוסר תיאום בהפעלה
חיל האוויר באחד
מיימי מלחמת יום הכיפורים

שמור

דצמבר 2002

כל המופיע תוכן רשומה זו, כולל או מקצתה, בידיעת
אנשים שאינם מוסמכים לכך, עובר על חוקי ביטחון
המדינה. המוצא רשומה זו נדרש לモסרה לתחנה
חקורובה של משטרת ישראל או של המשטרה הצבאית.

פסל מחטס"ג

הנחייה: הרמ"ח להיסטוריה

כתובת: ראש התחום לחקר הרמה האסטרטנית

סא"ל (מייל) ד"ר שמעון נוֹן

כתובתנו: אמ"ץ רח' י"ד 251 - המחלקה להיסטוריה

טלפון: 03-2915

א"ז: 602-4848

אזרחי: 03-5693227

צה"לונט: <http://www.idf/shamur/units/tohad>

"קנטרה מעניינת את זקנתי"

**(חוסר תיאום בהפעלת חיל האוויר
באחד מימי מלחמת יום הכיפורים)**

כתב :

**ראש התיכון למחקר הרמה האסטרטגית
סא"ל (מיל') ד"ר שמעון גולן**

הקדמה

הזורך שלפנינו דן באירוע יהודישאיירע במהלך מלחמת ים הכנפרים ונוגע לסוגיה של אופן הפעלתו של חיל האוויר. האירוע חושף את הדילמות בתהליכי קבלת החלטות ברמת המטה הכללי בסיטואציה בה מפקד המערכת האוירית (מפקד חיל האוויר), מפקד זירת המערכת היבשתית (אלוף הפיקוד המרחב) והרמטכ"ל תופסים באופן שונה את הצרכים ואת הקידימות בהפעלת הכוח האויר. ניגודי התפיסות הללו מובילים להפעלת חיל האוויר בחזית המצרית ב-18 באוקטובר 1973 בנגד לתפיסתו וקביעותו של הרמטכ"ל וזה מהר לברר את הסוגיה ולגבש נחלים שימנוו היישנות של התרחשויות כאלו בהמשך המלחמה.

הזורך בוחן את הסוגיה המורכבת של קשרי הגומלין בין ה"אופרטורים" השונים הפעילים באותה זירה. לפי ראייתו של הפיקוד אמרו חיל האוויר לפעול באופן שיתروم תרומה מרבית למערכת היבשתית. מפקד חיל האוויר, לעומת זאת, אינו חולק על צורך זה, אך סבור כי תחילת יש ליצור את התנאים המתאימים להשתלבותו של חיל האוויר בקרב היבשה, באמצעות השמדת מערכות טק"א ומכ"ם. בפועל אין המהלבים הללו עולים בקנה אחד עם סדרי הקידימות, בזמן ובמרחב, הדורושים לפיקוד האוריינט. הרמטכ"ל מתחוה את מדיניות הפעלתם של הכוחות, ובתוך זה הכוח המרחב. הרמטכ"ל מתחזק ראייה כוללת של ניהול המערכת ברמה המטכ"לית ומתברר לו כי בפועל מופעל חיל האוויר באופן שונה מהאופן אותו קבוע.

אחת הסוגיות המרכזיות העולות מקרה זה היא סוגיית חופש ההחלטה והפעולה של האופרטור ביחס לקביעות המטה הכללי.

הזורך חושף גם את היעדרם, עד לאותו מועד, של נחיי עבודה מסוימים באשר להפעלת הכוח האויר. יתכן שגם קודם לכן הופעל חיל האוויר באופן שלא תאמ תיאום מלא את כוונות הרמטכ"ל, אולם הבעיה נחשפה ממשום שבתקיפה זו איבד חיל האוויר שלושה מטוסים. כמו ימים קודם לכן התריע מפקד חיל האוויר שהוא עומד לדחת אל מתחת לס"כ המטוסים אותו הגדר כ"קו אדום". על רקע זה נתפס

אובדנים של שלושה מטוסים כקריטי, מה גם שהדבר אירע במהלך תקיפה שלא תامة את כווננות הרמטכ"ל.

בקשר זה מציג הזרקור מקרה מאלף של הפקת לקחים ויישום תוך כדי ליחימה. בעיצומה של המלחמה, לאחר 12 ימי ליחימה, התגלה חסר תיאום כמתואר לעיל. עוד באותו יום לובנה הסוגיה והרמטכ"ל הורה על הכנסתם של נחלי-עובדיה שנעודו לחת מענה לבעה שהתגלתה.

סוגיה נוספת מהזרקור היא מערכת יחסי הגומלין בין המערכת האוורית למערכת היבשתית: אחד הגורמים שפגם ביכולתו של חיל האויר לסייע לכוחות הקרקע היה נוכחות בזירה של טילי קרקע-אויר. כדי שייטיב לסייע להם היה צורך להsslם. חיסולם יכול היה להיות בשני אופנים – על-ידי חיל האויר מזה, ועל-ידי כוחות הקרקע מזה. כך למשל נצפה שכוחותיה של אוגדה 162 יהסלו, בהתקדמותם דרומה ממערב לתעלת סואץ, את טילי הקרקע-אויר שבמרחבים. באופן זה מסיעים כוחות הקרקע לחיל האויר ויצרים לו תנאים שבהם ייטיב לסייע להם.

הזרקור נכתב על ידי ראש התחום לחקר הרמה האסטרטגית במחלקה להיסטוריה, סא"ל (מיל') ד"ר שמעון גולן, על סמך מחקרו אודות המצח"ע במלחמת ים הכנפורים.

אל"ם (מיל') ד"ר שאול שי
הרמ"ח להיסטוריה

התווית תוכנית הפעולה ב חזית הדרום ל-18 באוקטובר 1973

בליל 15-16 באוקטובר 1973 החלו כוחות צה"ל בצלחת תעלת סואן. שר הביטחון, משה דיין והרמטכ"ל, רב אלוף דוד אלעזר, ליוו את הצליחה מתח"ק פיקוד הדרום וחזרו למטכ"ל בבוקר 16 באוקטובר. ב-17 באוקטובר שבו שניהם לדרום. הרמטכ"ל הגיע לחפ"ק בשעה 15:00, בשעה 17:00 הגיע לשם גם שר הביטחון – לאחר שסיר קודם לכך אצל כוחות צה"ל שבגדה המערבית של התעלה. בדיון קצר שקיימו עם מפקד חזית הדרום, רב אלוף (מיל') חיים בר-לב, הציג הרמטכ"ל לשר הביטחון את עיקרי הפעולות המתוכננת ליום המחרת: בגדה המערבית נמצאות חטיבות שריון וחתיבת צנחנים מאוגדה 143, הכוונה היא להעביר לשם, עד הבוקר, שתי חטיבות שריון מאוגדה 162. שתי החטיבות אמורות להתקדם דרומה ודרום-מערבה, בשני ציריים, במגמה להשמיד סוללות של טילי קרקע-אוויר ולהרחיב את ראש-הגשר וכוחות אוגדה 143 שבגדה המערבית יחזיקו את ראש-הגשר שם. השור העיר שמצפון לראש-הגשר יש חיז'ן חקלאי, המהווה מכשול, בעוד שבדרומם אין חיז'ן ו"אפשר לרוץ ולהגיע לגמר המלחמה". לדעתו אפשר למוטט את המצרים ולפיקך יש לבדוק אם אפשר לבצע את מבצע "אור יורך" – מבצע שייחל בהנחתת כוחות ברס זעפרנה שבחוף מפרץ סואן.¹

שר הביטחון שב לתל אביב. הרמטכ"ל נותר עוד כארבע שעות בדרום, ובטרם עזב הציגו לו מפקד החזית רא"ל (מיל') בר-לב ואלוף הפיקוד, האלוף שמואל גונן, את מגמות הפעולות: על אוגדה 162 יוטלו שלוש משימות: השמדת כוחות אויב במרחב, השמדת בסיסי טילים שם – במגמה לאפשר לחיל האויר חופש פעולה והתקרבות דרומה. היא תנוע בשני ראשיים – האחד במגמה להגיע, בסופו של דבר, לציר סואן-קהיר והשני במגמה להגיע לפאיד ולסואן. אוגדה 143 תכבש את מתחם "צח", כוח שלה ינוע צפונה בגדה המערבית, במגמה להגיע לגשרים מצריים הנמצאים שם ולהשמיד סוללות טילים במרחב. אם המסדרון בגדה המזרחית ייוצב תועבר חטיבת נספה מאוגדה זו לגדה המערבית, ולא – יהיה עליה לכובש את

¹ יוכן שלוש שח"ט, עמ' 91-92; יומן רל"ש הרמטכ"ל, מחברת 10, עמ' 43-50; יוכן רל"ש אלוף פיקוד הדרום, עמ' 90. כבצם "אור יורך" תונן להבצע במפרץ סואן, ככיצע האגף את המערך המצרי מול תעלת סואן, בשתי אפשרויות: האחת – התקרכות צפונה לאורך המפרץ תוך אפשרות לחיבור עם הכוחות שיעברו לתעלת סואן; השנייה – מערבה – להצמת איזם על קהיר.

מתחם "מיסורי". מפקד החזית התנגד להצעת הרמטכ"ל לשיקול לבצע החל מליל 19-20 באוקטובר את מבצע "אור י록", בטענה שהוא יפחית את הסיווע האוורי לצלייה ויצריך להפנות לשם גם כוחות קרקע. כיבוש פורט-פואד ופורט-סעיד יחייב גם הוא הפנית סיווע אויר מגזרת הצלייה, אלא שבניגוד למבצע "אור י록" יקנה הישגים של ממש.²

הרמטכ"ל חזר למטרכ"ל וב诙ות 17-18 באוקטובר כונס קד"ס, בו עודכן על ידי נציגי אמ"ן, אג"ס-מבצעים, הזרועות והאגפים, בהתחלהו. מפקד חיל האויר ציין, בין היתר, שביום המחרת יופעל החיל, כנראה, גם לתקיפת טק"א ממערב לתעהה. הדבר מותנה בשאלת עד לאן יגיעו כוחות הקרקע. בכל מקרה הוא מחזק את אוזור פורט-סעיד נקי מטילים – לצרכיו הוא (חופש גישה מצפון), ללא קשר לשאלת אם כוחות היבשה ינצחו ואת לכיבוש שטחים באוזור.

בxicomo צין הרמטכ"ל, בין היתר, את תוכנית הפעולה בדרום, שסוכמה בהיותו בחפ"ק הפיקוד. בין השאר אמר שיש להניח שכוחות הקרקע לא יצליחו לחסל עד הבוקר את כל תשע סוללות הטק"א – ארבע מדרום לראש-הגשר וחמש מצפון לו. בשעה 00:00 יבדק כמה סוללות הושמדו ועד כמה מפריעות הנותרות לפועלתו של חיל האויר, ובהתאם לתוצאות הבדיקה יוחלט אם לנסota להشمידן באמצעות מטוסי חיל האויר. החלטה זו תותנה גם בשאלת עד כמה יזדקקו כוחות הקרקע לסיווע: אם יתקלו כוחות אוגדה 162, בהתקדמותם, בשריון, יש להניח שלא יזדקקו לשיט אויר; אם, לעומת זאת, יהיה עליהם להילחם בכוחות ח"ר, יתכן שיזדקקו לו. בזרה המזוחית יהיה צורך בסיווע אויר מסיבי: המשימה היא תפיסת "מיסורי" – שהיא השטח הגבוה השולט על הדרכים לראש-הגשר. אם "מיסורי" תיפול יהיה לצה"ל "סוף סוף" ראש-גשר של צבא מכובד", שכן "מה שאנו חنع עושים בינוינו זה הוצפה צה"לית טיפוסית – ראש-הגשר הזה הפיצפון". אשר למבצעים התקפים נוספים בחזית המצרים: "אור י록" יבוצע רק לאחר שיתברר שאין צורך בפעולות

² יגן רל"ש הרמטכ"ל, מכתבת 10, עס' 54-56; יגן רל"ש אלוף פיקוד דרום, עס' 91, 92.

מסיבת של חיל-האוויר בגזרת הצלילה, ולפיכך לא נראה שיבוצע ב-48 השעות הקרובות, ואת כיבוש פורט-פואד יש להכנין לליל 19-20 באוקטובר.³

הנחיות הרמטכ"ל בבוקר 18 באוקטובר

בבוקר 18 באוקטובר, בשעה 08:00, התעדכנו שר הביטחון והרמטכ"ל בה��פתחוות עד אותה עת. הרמטכ"ל הבahir לשר של אוגדה 162 להתקדם לכיוון דרום-מערב ולחסל ארבע סוללות טילים למרחב וכוח מאוגדה 143 נשלח לבדוק את הגשרים המצריים מצפון לאזור הצלילה.⁴ מיד לאחר ההתקדמות, בשעה 08:27, שוחח הרמטכ"ל עם מפקד חזית הדרום ובין היתר הסכים ראל'ל (מייל') בר-לב שחיל האוויר ישאה, ביןתיים, את תקיפת הטילים, שכן כוחות הקרקע אינם נזקים, בשלב זה, לסיווע אויר.⁵

בשעה 08:37 קיים הרמטכ"ל בחדרו עדכון בוקר, שנמשך עד השעה 15:09. בפורום השתתפו סגן הרמטכ"ל, ראש אמ"ן, מפקד חיל הים והאלופים במילואים זאבי ויריב. לא נכח בו נציג של חיל האוויר. לפי ניתוחו של ראש אמ"ן מעריצים המצרים שבכוננת צה"ל להשתלט על החיזין החקלאי שמדרום לאים מעיליה והם מרצויים כוחות לשם, כדי להתקיף את כוחות צה"ל בחלק הצפוני של ראש-הגשר.⁶ נוכח זאת התקשר הרמטכ"ל לאלוף פיקוד הדרום והורה שחטיבת 247 מאוגדה 143 תתקדם צפונה ככל שתוכל. לגבי תקיפת טק"א הורה שחיל האוויר יתקוף את הסוללות שבצפון גזרת הצלילה – באוזור איסמאעיליה. אשר לטק"א שבדרום הגזרה – יתכן שאוגדה 162 תתקרב אליהם וכוחות האויב המחזיקים בהם יימלטו.⁷

חיל האוויר תוקף טק"א בקנטרה

לאחר שיחה זו החל הרמטכ"ל למשל"ט חיל האוויר. בהגיעו לשם, בשעה 09:35, נוכח לדעת שהמטוסים נמצאים בעיצומה של התקפה על טק"א צפונה מהאזור שהתוכנן אליו – באוזור קנטרה. במהלך התקיפה אבדו שלושה מטוסי "פנטום".

³ מה"ד-היסטוריה, קיד"ם הרמטכ"ל, 180007 באוקטובר 1973.

⁴ נציגות מחלקה היסטוריה במצרים, מהברות "אכבי לב", מהברת 2, עמ' 9-6.

⁵ יומן רל"ש הרמטכ"ל, מהברת 10, עמ' 58.

⁶ הקלוטות בחדר הרמטכ"ל קלטת 26, עמ' 41-36.

⁷ שם, קלטת 27, עמ' 2; יומן רל"ש הרמטכ"ל, מהברת 10, עמ' 60-61.

הרמטכ"ל היצר על התקפה זו: אילו היה יודע מראש שחיל האויר מתכוון לתקוף שם, היה אסור עליו לעשות זאת – אמר – שכן כוחות הקרקע אינם נזקקים לחופש-פעולה באזור זה. התקפה זו מיותרת, משום שאיןה מסיימת למאם' העיקרי.⁸

בעודו שוקל בבעיה, הגיע אליו שיחה טלפוןית משר הביטחון. עם סיום ההתעדכנות באג"ם- מבצעים טס השר דרומה. בחפ"ק הפיקוד נודע לו מפקד החפ"ק האויר הפעיל על התקפה ועל שלושת המטוסים שנפלו. "הם תקפו את הטילים בצפון, למראות שהצעתי לבני [פלד – מפקד חיל האויר] ללבת מול האגם המר" – קיבל סא"ל שמואל שפר בפניו השר. על כך הוסיף ראי'ל (מיל') בר-לב שהוא אמר לרמטכ"ל ולמפקד חיל האויר שבשבועות הקרובות אין לתקוף טק"א.⁹

בעקבות זאת הבהיר שר הביטחון לרמטכ"ל ואמר לו: "אם האינפורמציה שתקפנו את הטילים נכונה, לכולם כאן זה נראה מיותר ואף אחד לא מבין מדוע בני הLN לטילים האלה. זו ממש שגיאה". הרמטכ"ל הסכים עימיו שזו שגיאה ומספר שרק כשהתקפה הייתה בעיצומה נודע לו על מטרתה.¹⁰ בעקבות זאת שוחח הרמטכ"ל ביחידות עם מפקד חיל האויר.¹¹

דיון אודות מדיניות הפעalto של חיל האויר – 18 באוקטובר אחר הצהרים

לנוח הליקויים הללו זימן הרמטכ"ל, לשעות אחר הצהרים של אותו יום, דיון במדיניות הפעalto של חיל האויר. מפקד חיל האויר הסביר בדיון את האופן בו הפעיל את החיל באותו יום: לאחר ונותרו רק 72 שעות של "פנטום", החליט שלא להיכנס "עם הראש בקירות". בהתאם למדיניות זו "עשינו פורט סעיד והשרטונו מבודפשט' עד פורט-סעיד, עשינו קנטרה – מה שהיה נוח ונעים, עשינו 'טיסורי', במידה מסוימת עשינו רס מסאללה בזמן קצר, דפקנו להם את תחנות המכ"ם לכל אורך החוף של מפרץ סואץ להכנה לאור ירוק' – הוא טוב לנו, מצוין".¹²

⁸ שם, עב' 62-61.

⁹ יונן שליש שהבט, עמ' 94. ואכן, כפי שמצוין לעיל, בירינו הוכחה חד-משמעות שהוא אכן זאת לרמטכ"ל.

¹⁰ ייבן רל"ש הרמטכ"ל, מחברת 10, עב' 63.

¹¹ שם, שם השיחה הייתה בירירות, ככלור גם רל"ש הרמטכ"ל לא נכח בה ולכך לא נרשם ולא הוקלט ממנה דבר.

¹² הקלשת בחזר הרמטכ"ל, קלחת 27, עב' 8-7.

היאור זה של האלוף פולד הדגים לרמטכ"ל את שרצה לשמו:

"אנחנו לא קשורים מספיק" – אמר – "הנה, למשל הדברים שאתה עוסקים בהם היום: אני לא הולך לחת את פורט-סעד הלילה. אני, מצדיך אתה יכול לטפל בסואץ, אתה יכול לטפל בפורט-סעד. אם זה טוב לחיל האויר שלא יהיו טילים בסואץ – או תdagג שלא יהיו טילים. על השרטון אמרתי לעברי:¹³ 'בשביל ההתחשה אם תשים שם חמישה U.C. ביום [זה מספיק]' ... אבל היום הכנסת לו הרבה יותר שם. ... זאת דוגמה אחת. דוגמה שנייה: אני לא הולך לעשות 'אור יורך'. מצדיכי המכ"מים יכולים לפרק במפרץ סואץ, ואם אני יומם אחד ארצה לכת לאור יורך' או אני אגיד לך לחת 'זבנג' מרכזו ולגמר את כולם בכת אחת. היום זה לא נחוץ לי, חבל לי על המאמץ שם. ...

תיכף אני שאל אותה: ... האם אתם, זה טוב לכם להחפוץ לכל מי נישימות שלא מעניינות אותו? או רגע, אם זה טוב לכם, או קודם אני אגיד לכם: תיקחו לכם חבל-ארץ ותתאמנו שם בהפצצות. תלכו לקינה ולлокסור ותלכו, אני יודע, תלכו לעידקה. אותו זה לא מעניין, לי שם לא חסירה אף פצחה אחת. תקשיב לי בני, עכשו תקשיב לי. או אני רוצה היום ללמידה מכם. אני משומם מה עד היום האמנתי שבמלחמה צריך לרכז את כל המאיצים למאיצים שותפים ופעילים, ורק לחסוך בכוח לכל דבר שהוא שני, או אם אני אלמד מכם שבחייב האויר זה עובד אחרת, והפרינציפ הוא – העיקר להחעסק בפריפריה – או אני אתן לכם.

מה אני חושש? אני חושש שאנחנו לא מספיק מרושטים. אני עושה פעם ביום קדרם? ואני מרצה על כל מחשבות המלחמה שלי למחרת, ואתם או לא משתתפים, או משתתפים באופן חלקי. אני עושה היום קבוצת-חכנון: היום הרצתי אין אני רואה את המלחמה למחר ולמחרתיים, אין אני מתיחס לזה ולהוא – [זה] מתקשר גם הצד שלכם. אז אולי זה מעניין אתכם מאוד, אבל חושוני שהוא לא תורם לכם בשוביל שאנחנו נהייה על גל

¹³ ראש חיל האוויר, מקביל לדוד'א של היום, תא"ל דוד עבר.

אחד. ואני הייתה רוצה [שנפעל בנהל לפין] אתה נותן לי את הרשימה שלך – כל הדברים שאתה מדבר. למשל קנטרה – קנטרה מעוניינת אותך זקנתי – מבחינתי אני לא מפירות על הסוללות, ואני לא צריך לחת סיווע קרוב שם. אני היום צריך סיווע קרוב למיסורי ולגזרה הדורומית. הגזרה הצפונית לא הדאגה אותה. הם לא תוקפים אותה [שם], אני לא תוקף אותם. יכול להיות שזה טוב לכם – זה בסדר. יכול להיות By product הוא שידפק את הכוחות – את ראש הגשר [המצרי] שבקנטרה – בבקשתך. אבל אני רוצה להיות בטוח שאתה יודע לבדוק מה מעוניין אותנו. אותנו זאת אומרת אותה [הרמטכ"ל] – כי זה לא תמיד זהה בין פיקוד, כי פיקוד בכלל הוא רוצה כל מיני דברים שאני חושב אותם ללא הכרחיהם.¹⁴

בתגובה לכך הסביר מפקד חיל האויר את השיקולים שהנחו אותו בהפעלת החיל:
תקיפת פורט-סעיד נובעת מכך שהוא אזור כניסה ויציאה נוח לחיל האויר לתקיפות באזורי התעללה, ולאחר שכבר ניקה את האזור מטילים חשוב להמשיך ולשמור אותו נקי. זאת ועוד, תקיפה שם, וכל תקיפה באזורי נקיים מטילים, חשובה למוראל הטיסים ולאימוניהם. הדבר הגורע ביותר מבחינה חיל האויר יהיה אם יופעל רק באזורי בהם הוא נדרש לנחל קרב הכרעה ובهم ישוג אבדות. תקיפת פורט-סעים, קנטרה ותחנות המכ"ם מהוות לטיסים גם "ריפוי בעיסוק".

אשר לעניין חוסר התיאום הזוכה מפקד חיל האויר לרמטכ"ל, שכבר בתחילת המלחמה הסב את תשומת ליבו לכך שעלה חיל האויר לקבל את משימותיו עד השעה 20:00 לערך, כדי לדעת כיצד להיערך ולהתחמש לקראת בוקר. לכן קד"ם הנערך בחצות תועלו לחיל האויר קטנה. אשר לדין שנערך באותו בוקר – נאמר לו שלא יהיה זה דין הערכה מצב, אלא דין בנושא לוגיסטיקה, ולכן שלח אליו את ראש מחלקת ציוד.

אשר לביצוע חיל האויר במהלך היום: תקיפת סוללות הטק"א בקנטרה הצליחה – שש הסוללות שהיו שם שותקו, כך ש"זה פחות שש סוללות שאפשר להוציא דרומה".

אבדות החיל בתקיפה היו גבוהות מהציפוי, אולם ההישג הוא מצוין. הבעיה העיקרית שנותרה עתה – סוללות ה-6-S.A. שבאזור איסמאנילה.¹⁵

רמ"א, תא"ל דוד עברי, חיזק את חפיטת מפקדו: הכוח העיקרי הוא מטוסי ה"פנטום", ובו צורך לחסוך ולא להשתמש בו לסייע לכוחות הקרקע, אלא להשגת עליונות אווירית. בשאר סוגי המטוסים יש להשתמש לתקיפת כוחות אויב הן בגין המאמץ העיקרי והן בגין האחרות: "דק אם ניצור לחצים גם בשוליו החזית זה יוזר לחזית. האבדות שיפוג בגזרות השונות יגרמו לכך שהאויב יפעל תחת לחץ".¹⁶

הרמטכ"ל סיכם את הדיון בציינו שעמדת מפקד חיל האוויר וראש מחלקה האוויר, שכדי לחייב האוויר לפעול גם בגין שائنן בגין המאמץ המרכזי של צה"ל, היא בגין חידוש לגבי. עם זאת קיבל עמדה זו: "המטרה העיקרית של המלחמה זו" הינה "להרוג ערבים; כל הזמן להרוג ערבים". פעולותיו של חיל האוויר, הן בגין המאמץ העיקרי והן בגין אחרות, צריכה לתואם לכוונות המטה הכללי. לפיכך יונdeg תיאום הדוק יותר בין חיל האוויר, אמ"ן, אג"ס-מבצעים ומפקדת הפיקוד. חיל האוויר יגיש מדי יום, בשעות אחר הצהרים, את תוכניותיו ליום המחרת למפקד הבכיר במצפ"ע – הרמטכ"ל, סגן או האלוף זאבי. המפקד ישקל את התוכניות על פי בקשות הפיקוד וכוונות המטכ"ל ויקבע את תוכנית הפעולה.¹⁷

סיכום

פרשיה זו מדגימה מקרה של חוסר תיאום בין פעולות חיל האוויר לבין כוונות הרמטכ"ל. הרמטכ"ל סיכם את תוכניות הפעולה בדורם ל-18 באוקטובר הן במפקדת הפיקוד והן בקד"ם שכינס בשובו משם, קד"ם בו נכח גם מפקד חיל האוויר. חיל האוויר היה אמר לחכנן את פעילותו בהתאם לתוכניות הללו, אלא שתתוכניות המפורטות שלו לא הוצגו לרמטכ"ל או לנציג מטעמו. בבוקר 18 באוקטובר הורה הרמטכ"ל שחיל האוויר יתקוף את סוללות הטק"א שבאזור

¹⁵ שם, עמ' 13-17.

¹⁶ שם, עמ' 17.

¹⁷ שם, עמ' 18.

איסמאulia. חיל האויר פועל, ככל הנראה, על בסיס התוכנית שחכנו במהלך הלילה, ובין היתר תקף סוללות טילים בקנטורה ובמהלך התקיפה איבד שלושה מטוסים.

נראה שאובדן המטוסים הוא שהעלה למודעה את העובדה שהתקיפה בקנטורה לא תאהה לא את כוונות הרמטכ"ל ולא את אלה של הפיקוד. הן הרמטכ"ל והן מפקחת הפיקוד התכוונו שהחיל האויר יתකף את הסוללות באיסמאulia – בצפון ראש-הגשר. קנטורה הייתה רוחקה מגורות המאמץ העיקרי ותקיפה בה נתפסה ככזו שאינה תורמת למאמץ זה.

בעקבות זאת לובנה מדיניות הפעלה של חיל האויר. מפקד חיל האויר וראש מחלקת האויר הציגו לرمטכ"ל את התפיסה לפיה הופעל החיל. לחיל האויר היה חשוב לשמר על אוצר פורט-סעד נקי מטק"א – שכן הוא משתמש אוצר ממנו יכולם המטוסים להיכנס לתקיפות באזורי התעללה ואף בעומק. נראה שבשימוש לתפיסה זו ראה את תקיפת סוללות הטק"א בקנטורה כחוינית – מעצם היותם בהמשך הנתיב מגזרת פורט-סעד לגזרת הצלילה. בין היתר תקף מכ"מים במפרץ סואץ – כהכנה לאפשרות ביצועו של מבצע "אור ירוק". יתר על כן, ראשי חיל האויר הציגו את בעיית המוראל של הטיסים. במלחמה האינטנסיבית, בה פעלו באזורי מוכי טילים, חשוב שטייסים יפעלו גם באזורי ללא טילים – הדבר חיוני הן למוראל שלהם והן לإيمانיהם.

תפיסה זו נגדה את התפיסה המקובלת בצה"ל, בדבר ריבוי מאמץ לגזרה העיקרית. כך, למשל, שמע מפקד חיל האויר שאין כוונה לבצע בזמן הקרוב את "אור ירוק", ולפיכך לא יהיה מקום לתקיפת המכ"מים במפרץ סואץ. עם זאת לא שלל הרמטכ"ל להשיטין את הגישה שהציגו ראשי חיל האויר – אם מבצעיו בשולי החווית תורמים למוראל ולאימונים ותורמים, ولو בעקיפין, להשגת מטרות המלחמה, אין לשலול אותם, אלא שהדבר צריך להיות בהתאם לכוונות המתה הכללי.

הרמטכ"ל הבהיר בין כוונות המטה הכללי לבין כוונות הפיקוד – כשם שהתגלה במקרה זה של חיל האוויר יכולות להיות מטרות שאין עלות בקנה אחד עם כוונות המטכ"ל, כך יכול להיות שכוונות הפיקוד איןן עלות בקנה אחד עם כוונות המטכ"ל. לפיכך קבע הרמטכ"ל נוהל, שלפיו יונаг תיאום הדוק בין הגורמים השונים – חיל האוויר, אמ"ן, אג"ס-מבצעים והפיקוד – חיל האוויר יכין את תוכנית פעולתו על סמך תיאום זה, יציג אותה לרמטכ"ל או לנציגו, וזה יאשר אותה בהתאם לבקשת הפיקוד וכוונות המטכ"ל. הוא קבע שתוכניות החיל יוצגו בשעות אחר הצהרים, וכך פתר את הבעיה שהעלתה מפקד חיל האוויר עוד בתחילת המלחמה – שעלה מנה שחיל האוויר יוכל להתכונן היטב את התוכניות של יום המלחמה ולהתחמש לקראותן עליו לקבל את משימותיו עד השעה 00:20.

ביומה השלישי-עשר של המלחמה התגלה פגם בנהלים ובעבירות-המטה באשר להפעלת חיל האוויר. משהתגלה, לבנו מרכיבי אי-ההבנה ונקבעו נהלים להפעלה מתחואמת של החיל.